

TINGA TINGA

TINGATINGA FAMILJEN OCH VÄGGMÅLNINGAR I NGAPA

Edwards farfar hette Tingatinga Namole Ngaunje och föddes runt 1885. Han gifte sig med Binti Makujula Nakawale. De fick två söner och fyra döttrar. Det var mellan 1900 och 1920. Jag nämner deras namn i följd från den äldsta till den yngsta: Somoe Tingatinga, Saidi Tingatinga, Awetu Tingatinga, Mwamini Tingatinga, Asina Tingatinga och Hassani Tingatinga. Sedan födde Binti Makujula Nakawale ytterligare 6 barn med Mangochi Machemba som också anses tillhöra Tingatinga-klanen¹.

Alla dessa 12 Tingatinga-barn, möjligen utom Somoe och Saidi, föddes i eller runt omkring en by Mtawatawa. Byn låg bara ett par hundra meter från Mindu. Senare under sjuttioalet flyttades Mtawatawa ca 2 mil norrut och fick namnet Ngapa. Byn ligger ca 15 mil öst om Masasi i södra Tanzania. I väst finns det ett stort inselberg kallad Mbaya och i öst rinner floden Lumesule, som efter ca 4 mil mynnar ut i Ruvuma floden. När jag besökte Ngapa 2009 så var alla dessa 12 barn redan döda men några av deras barn och barnbarn levde kvar än. Några målade fina målningar på husväggar. Jag har observerat dessa målningar inte bara i Ngapa utan även i andra närliggande byar, till exempel Kiegey, Namatunu, Mbondo eller Ninji.

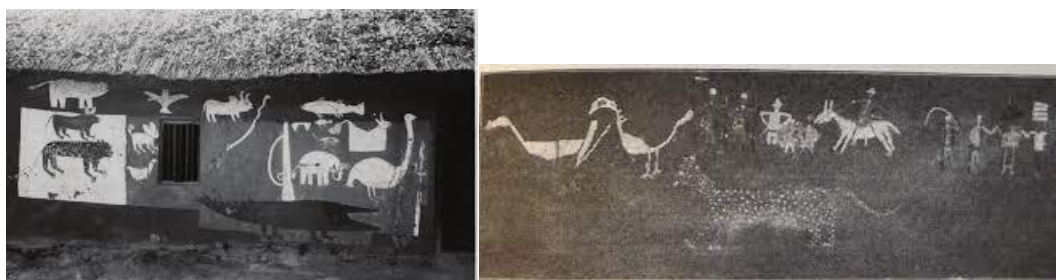

Målningar i Ngapa 2015 där Tingatinga familjen bor. Bara i Ngapa finns det 20-tal målningar och fler finns det i andra byar bebodda av Tingatingas stam – Ndonde Hamba

¹ Uppgifter kommer från Thabiti Tingatinga, sonen till Hassani Tingatinga och Ardi Amury Mangochi också kallad Mzee Kumbala som var barnbarn till Mangochi Machemba.

VÄGGMÅLNINGAR I AKUNDONDE BYAR 1906

Tingatinga-familjen tillhör stammen Ndonde Hamba. Folkgruppen bor i ett par byar som ligger söder om Liwale. Ndonde Hamba är väldigt liten stam med endast 10000 till 20000 invånare. Deras språk liknar Ngindo språket. Ndonde Hamba är en subgrupp till stammen Ndonde som bebor stora områden. Ordet Ndonde kommer från Makonde språket och betyder väst. När Europeer kom till Östafrika så mötte de många Ndonde människor sydväst om Makonde platån. Området kallas Undonde. Där i Undonde har deras språk och vanor liknat mycket Makonde och kanske därför har Ndonde stam klassificerats som en subgrupp till Makonde. Men Ndonde finns också i Lindi, Kilwa, vid sjön Nyasa och andra ställen.

Målningar i byn hos Akundonde ca 10 km från Maparama där Tingatinga familjen bodde vid 1900 talet. Dessa bilder togs 1907 av en tysk etnolog Karl Weule.

En tysk etnograf Karl Weule kom till Undonde 1907 och upptäckte väldigt många väggmålningar hos Yao hövdingen Akundonde. Det som är intressant är att släkt till familjen Tingatinga i Ngapa påstår att de kommer från Undonde, Naparama. Byn ligger är ungefär 1 mil från Akundondes by. Weule beskriver sitt möte med väggmålningar så här : "den unge mannen visade oss massor av inhemska konstverk - vi behövde bara gå från hus till hus och titta under takfoten för att hitta väggarna täckta med fresker"² Detta var alltså 1907 medan familjen Tingatinga bodde i samma trakter. De flyttade under 1910-talet till floden Lumesule.³

Dessa observationer av väggmålningar 1907 var inte separata händelser utan Karl Weule stötte på målningar också på många andra ställen. Weules observationer av väggmålningarna var analyserade 2020 av en forskare från New City College of New York, Yaari Felber-Seligman. Hon skrev uppsatsen: "Painting in Turbulent Times: House Wall Art, Culture, and Commentary in Colonial East Africa." Hon drar slutsatsen att målningarna utgör en målartradition. Det är möjligt att det finns ett samband mellan Akundonde som levde 1907 och Tingatinga familj i Ngapa.⁴ Det krävs mer forskning.

² Weule Karl, (1908) Negerleben in Ostafrika: Ergebnisse einer ethnologischen Forschungsreise , page 214

³ Notes on the Geography of the Tunduru District of Taganyika Territory, G.D.Popplewell and T.E.Harcus, The Geographical Journal, Vol 91, No 1 (Jan 1938), pp 31-43 (13 pages)

⁴ Weule Karl, (1908) Negerleben in Ostafrika: Ergebnisse einer ethnologischen Forschungsreise , page 140, "Then they (Akundonde) settled near Lumesule in Ndonde country". It was in ca 1850 when Akundonde lived in Lumesule while Ngapa is situated also at Lumesule

NDONDE OCH YAO

Tingatinga familjen berättade för mig att deras förfäder var elefantjägare. De samarbetade med stammen Yao som kontrollerade handelskaravanner från sjön Nyasa (Malawi) till Kilwa (Swahili kusten). Yao var den mäktigaste stammen i norra Mozambique, speciellt runt 1880. Det var då Tingatingas farfar föddes. Yao beskrivs ofta som stolt folk med rik kultur. De introducerade skolor innan Tyskar kom. De kunde smälta och smida järn. De var rika affärsmännen med intensiva kontakter med Araber. De hade fashionabla kläder, dekorerade vardagliga objekt med pärlor och ibland även dekorerade sina hus med målningar. Det verkar att Tingatinga familjen har integrerat många aspekter av Yao kultur i sin egen levnadsstil.

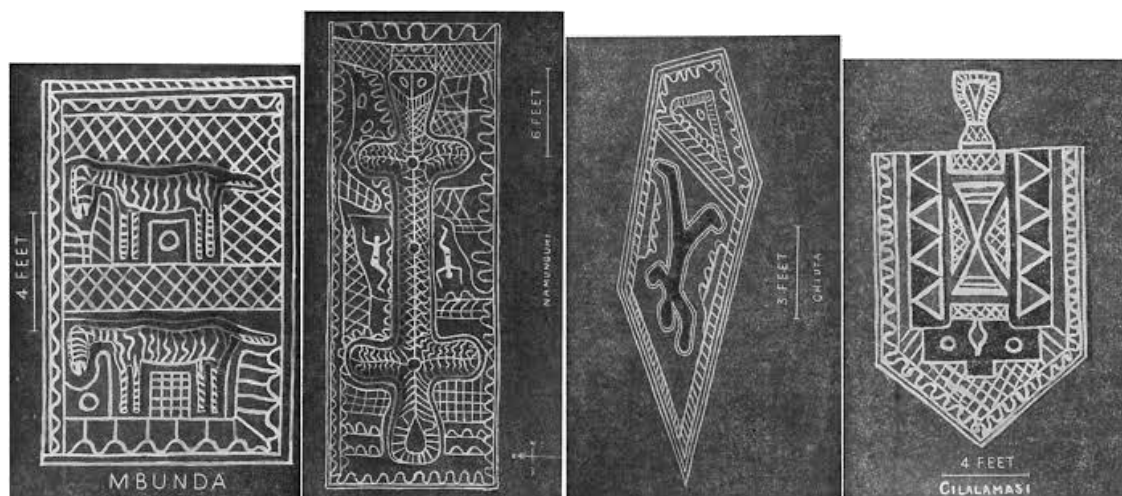
Ndonde hade en hög anpassningsförmåga till folk omkring sig. De har smält in kulturellt bland folkgrupper där de levde. Ovan har nämnts att vid Makonde platån beskrevs Ndonde av Europeer som en subgrupp av Makonde. Och Ndonde Hamba söder om Liwale kan knappt urskiljas från folket Ngindo. En annan grupp Ndonde lärde sig Ngoni krigarteknik och började kallas Ndendelue. En annan började kopiera språk och kultur av Matambwe så till vida att folkgrupper kunde knappt urskiljas. På grund av Ndondes integrationsförmåga var Ndonde svårbegripliga av upptäcksresenärer. Olika resenärer stötte på olika Ndonde grupper på olika platser och därför finns det ingen enhetlig beskrivning av Ndonde.

Etymologisk analys, dvs ord och namn analys pekar på att Tingatinga familj hade nära relation till Yao folket. Flertalet namn som hittas hos Tingatinga-familjen är av Yao ursprung. Tingatingas farfar hette Ngaunje. Så hette Yao sheiken som introducerade Qadiriyyah, en av sufiska ordnarna till Malawi.⁵ Thabiti ibn Mohamed Ngaunje (1880 – 1959) till och med passerade Undonde 1911 där Tingatingas farfar bodde. Och de var jämnåriga. Tingatingas farmors andre man heter Mangochi Machemba. Machembe var en känd Yao kung som skickade ett brev till den tyska befällhavaren, Hermann von Wissmann. Brevet citeras ofta eftersom det visar hur modigt Afrikaner motsatte sig kolonialmakten. Mangochi är ett namn på en grupp av Yao. De kallas Mangochi Yao⁶. Edward Tingatinga hade en släkt i Dar es Salaam från pappas sida som hette Ibrahim Mtalika. Mtalika ett namn på en hövding från stammen Yao som runt 1910 flydde till Tunduru undan Ngoni attacker. Men också Mtawatawa, Tingatingas ursprungliga by är av Yao ursprung. Det är ett namn på ett träd som heter på latin Flacourtia Indica.

⁵ Amanze James Nathaniel (1986) The Bimbi Cult in Southern Malawi, page 322

⁶ Tew Mary, (1950) Peoples of the Lake Nyasa Region: East Central Africa Part I, "Yao classified in 4 subgroups)

TINGATINGA OCH INYAGO PIKTOGRAM

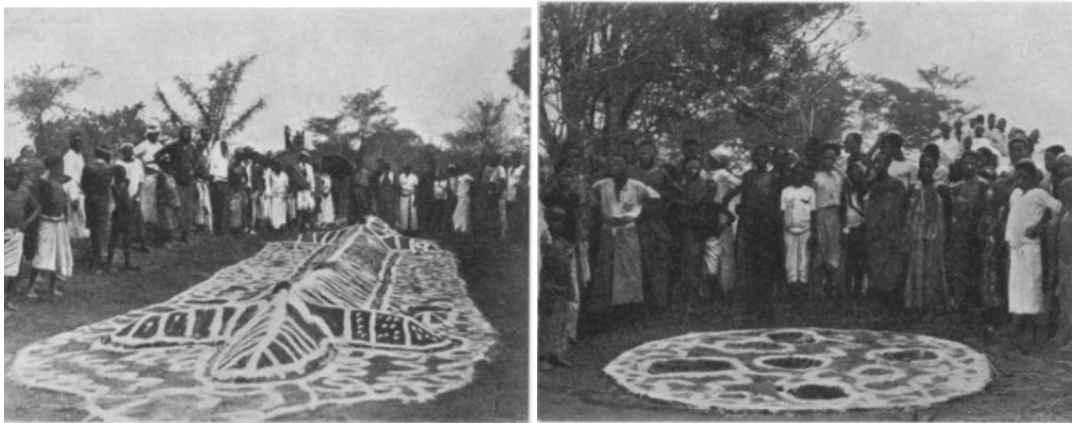
Några exempel av cinyago – bilder som målades under initierings ceremonier av Ndonde Hamba folkgrupp. Familjen Tingatinga tillhör Ndonde Hamba. 1950-talet, Sanderson

Ndonde Hamba och därmed Tingatinga familjen använde sig av Yao omskärelse initieringsceremoni som är känd för otaliga piktogram. De kallas inyago (singular cinyago). Ordet cinyago härstammar från unyago vilket betyder initieringsritual. Det finns tre initieringsritualer hos Yao: Lupanda för pojkar, Ciputu för flickor och Litiwo för kvinnor vid första graviditet. Dessa piktogram var skulpterade av jord på marken och sedan dekorerade med mjöl. Den bästa beskrivningen hittills av dessa piktogram kommer från G.M.Sanderson⁷. Han har observerat dessa piktogram på 1950-talet under Lupanda ceremonier hos Amachinga Yao i Malawi. Han säger också att man skapade likadana piktogram i norra Mozambique. Enligt min åsikt stämmer detta eftersom just Amachingo Yao kommer därifrån.

Det finns väldigt många piktogram men man använder sig av ca 10 stycken under ett ceremoni. Det mest viktiga piktogramet som alltid målas heter på Ndonde "Ching'undang'unda lubala" (Yao: Cing'undang'unda). Den representerar ett Yao berg som ligger nära staden Mwembe i norra Mozambique. Yao tror att de härstammar därifrån och att Yao berg är deras ursprungliga hem. Andra piktogram kunde vara väldigt abstrakta men hade alltid en innebörd och de användes för olika instruktioner (maundo) när det gäller etiket, taboo, traditioner och tro. Till exempel piktogrammet ciuta ska föreställa "Ett rop från graven". Och det finns många piktogram som föreställer djur. Till exempel: Sato (pytonorm), Lijoka (orm), Lundandambuli (spindelnät), Likoloto (skorpion), Ndope (vassbock), Cijelajela

⁷ Inyago: The Picture-Models of the Yao Initiation Ceremonies, G.M.Sandersson, The Nyasaland Journal, Vol.8, No.2 (July, 1955), pp.36-57 (22pages)

(vattenbock), Mbalapi (sablantilop), Cisui (leopard), Lisima (leon). Det vore inget konstigt om dessa målningar stimulerade kreativitet hos Tingatinga familjen och Ndonde Hamba som uttrycker sig i väggmålningar idag.

Bilder målade på marken under Lupanda initieringsceremoni som kommer från Yao men praktiseras av Ndonde Hamba, Tingatingas stam. Bilden till höger är en bild på en val. 1910-talet, 1910-talet Stannus

Att man målar graffiti av hemliga piktogram från initieringsceremonier på hyddväggar har man observerat till exempel i Malawi. Där finns Nyau konst och Chinamwali konst som är förknipad med männens respektive kvinnors ceremoni. Målningar inom konsten Nyau och Chinamwali är hemliga. Dessa målningar får målas bara under hemliga ritualer och de får inte visas offentligt. Därför målades de på väldigt isolerade och svårtåtkomliga platser. Men ungdomar idag ändå målar vissa design från konsten Nyau och Chinamwali på hyddor vilket inte är uppskattat av dem äldre⁸.

Bilden till höger visar en hemlig design från Nyau konst på en husvägg. Det var ungdomar som målat den utan större omtanke. Det visar att många bilder på husväggar i Tanzania kan ha en betydelse som kanske inte ens målaren själv förstår. Lägga märke till design som målades i byn Ngapa. (Till höger) Det vore intressant att veta om den har någon innebörd.

⁸ Forbidden Images: Rock Paintings and the Nyau Secret Society of Central Malawi and Eastern Tanzania, Benjamin W. Smith, The African Archeological Review, Vol.18, No.4 (Dec.,2001), pp.187-212 (26pages)

FÖDELSEN AV KONSTNÄREN TINGATINGA

Edward Saidi Tingatinga sa i en intervju för Barbro Johansson att han växte upp på en farm i Mozambique⁹. Det kan stämma eftersom när jag besökte Mindu där han påstås vara född enligt litteratur, så kunde ingen bekräfta detta. Men även i Ngapa där hans faders familj lever, kunde ingen komma ihåg honom. Sannolikt växte Edward Saidi Tingatinga i Mozambique, någonstans runt by Navanga som gränsar till Makonde område. Ndonde folket här anses vara en grupp tillhörande Makonde folkgrupp¹⁰. Detta kan vara förklaringen att Edward Saidi Tingatinga kunde Makonde danser. Att Tingatinga hade nära relation till Makonde är välkänt. Hans två närmsta samarbetare var från Makonde stam¹¹. Och han gifte sig med en Makonde kvinna. Hon hette Agatha Mataka och föddes Nandimba by. Det är relativt nära byn Navanga, ca 4 mil. Nandimba är mycket speciell by eftersom tiotals Makonde skulptörer kommer därifrån. Även konstnären George Lilanga kommer från Nandimba. Han räknas kanske bland de fem mest kända afrikanska konstnärer.

Bilden till vänster visar Nakuyare, också kallad Nampochia (Nampojia, Nampweshia). Hon var Edward Saidi Tingatingas mormor. Hon dog 1963. Hon kom från Mozambique till Mindu på 1910-talet och födde 4 döttrar. Navativa, Elisabeth, Ajulia och Agnes. Agnes var mamma till Edward Saidi Tingatinga. Agnes dog 1953 och bilden till höger visar hennes grav

När Tingatingas farfar Namole flyttade till Tanzania runt 1910 så var kanske Saidi, alltså Edwards far redan ett litet barn. Det verkar att Saidi har lämnats hos släkt i Mozambique. När Saidi växte upp så träffade han Akumiswaji Mtembo. Hon födde Edward Saidi Tingatinga. I litteratur kallar man henne Agnes Mtembo och det står vidare att hon var Makua. Men man får inte glömma att Makua och Yao var matrilinear. Man ärver både stam och klan efter mamma. Hennes mamma Nakuraye också kallad Nampochia kom från Nampula och var från

⁹ Mia Terént: Eduardo S. Tingatinga och hans konst. (Konstvetenskapliga inst., Uppsala universitet, Handl.: B Sahlström, M Granath.) Den svenska missionären och förra tanzaniska parlamentsledamoten Barbro Johansson, samt Bibbi Smide, har intervjuats av Mia Terént inför hennes uppsatsarbete.

¹⁰ Peoples of the Lake Nyasa Region: East Central Africa, Part I, Mary Tew

¹¹ Januari Linda som kom från Lukuledi och Adeus Mathambwe som kom från Mozambique

klanen Mlaponi. Hon födde fyra systrar: Navativa, Ajulia, Elisabeth och Agnes som alltså ärvde klantillhörighet – Mlaponi. Men Nampochias man hette Namtembo. (Det betyder ett lik på Chewa språket)¹² Namnet tyder på att han var Yao från det kända Milanzi klanet vars totem är den svarta örnen. Detta antagande understöds av faktumet att Namtembos släkt, till exempel Namarindi var från Milanzi klan.

Dagens Tingatinga konst har med tiden blivit en domän av hövdingen Nankopwe från Mindu och hans familj. Främst hövdingens familjmedlemmar får anslutas till Tinga Tinga Kooperativet. Målare utanför hövdingens familj accepteras sällan som medlemmar, inte ens de som kommer från Tingatinga klan. Förresten, att Tingatinga konst är en familjangelägenhet påstår även författare och biståndsorganisationer som stödjer målare. De skriver helt rätt att de flesta målare kommer från Mlaponi klan (Nankopwes klan). Men ingen av författarna undrade varför de använder ett namn som tillhör en annan familj – Tingatinga – och var denna denna familj finns. Till vänster visas Omari Amonde, f.d. ledare av Tingatinga kooperativet och sonen till hövdingen Nankopwe. Till höger visas hövdingen Nankopwe och hans fru Nashungia. De hade 4 barn som var målare: Omary Amonde, Abdul Mkura, Issa Milanzi och Saidi Nakoko.

TINGATINGA BLIR SLÄKT MED HÖVDINGEN NANKOPWE

När Agnes Mtembo födde Edward Tingatinga runt 1935 så hade hon samtidigt en syster som levde i Tanzania. Hon hette Elisabeth. 1935 hade hon redan ett par fullvuxna barn. Elisabeth födde dem med en lärare Henry Tedo från Lukuledi. (ca 2 mil norr om Masasi). Och ett av dem vuxna barnen gifte sig med en blivande hövding Nankopwe från Mindu. På så sätt blev Edward Tingatinga släkt med hövdingfamiljen Nankopwe – utan att ens besöka Mindu. Och hövdingfamiljen Nankopwe hade förmodligen ingen kännedom av Tingatingas existens heller. Detta förklarar varför målare från 1970-talet som kom från hövdingens familj, träffade först Edward Tingatinga i Dar es Salaam. Och de visste heller inget om Tingatingas bakgrund – möjligen förutom Salum Mussa eller Mzee Lumumba som man också kallar honom. Han var också född i Mozambique. Hans mamma Navativa var syster av Agnes Mtembo.

¹² Boeder R. B., Malaŵi: Land and Legend, The Society of Malawi Journal, Vol. 35, No. 2 (1982), pp. 52-65 (14 pages), Published by: Society of Malawi - Historical and Scientific

Inselberget i Majeje (också stavad Mayayi) där hövdingen Nankopwe träffade biskop Archdeacon den 11 Juni 1886. Nankopwe också utkämpade ett krig med Magwangwara runt 1900. De klättrade upp på berget och slängde stenar neråt (Många associerar Magwangwara med Ngoni men det är en folkgrupp som endast kopierade Ndonis krigarstil). De lämnade Majeje 1910 eller 1911 och begav sig till Mindu. Anledningen var att tyskar straffade Bilanje Nankopwe fysiskt. Hela hövdingens by flydde under natten ända till berg Mbaya vid Lumesule floden, ca 2 mil norr om Mindu. Senare flyttade de till Mindu där Engelska Kyrkan UMCA öppnade mission och ett sjukhus. Men Mindu flyttades under 1970-talet ca 1 mil bort och nu kallas deras by Nakapanya. Där härskade hövdingen Nakoko Nankopwe som dog 2014. Idag kommer hundratals målare i Tanzania från hans familj.

Nankopwe är ett samlingsnamn på alla hövdingar från minst 1800-talet tills idag. Hövdingafamiljen Nankopwe flyttade till Tanzania från Mozambique redan runt 1850-talet och bosatte sig i Majeje. År 1910 eller 1911 flyttade de till inselberg Mbaya och sedan till Mindu. Denna flytt skedde under hövding Nankopwe Bilanje. Nankopwe hövdingen hade tidig kontakt med UMCA mission, eller Engelska kyrkan som den också kallas. Första kontakten skedde den 26 September 1882. Då fick hövdingen Nankopwe besök av Rev. W.C.Porter. Och den andra besökaren från Engelska kyrkan var Biskop Archdeacon som kom till Majeje den 11 Juni 1886. Dessa tydiga kontakter med Europeer gjorde att många medlemmar från familjen Nankopwe ofta hade jobb på ambassader eller hos utlänningar inte bara i Dar es Salaam men i hela Tanzania. Detta var en av förutsättningarna för så dramatisk expansion av Tinga Tinga konst eftersom stora mängder ungdomar från hövdingens familj kunde flytta till Dar es Salaam från Mindu där många sedan anslöt sig till Tinga Tinga konstverksamheten.

TINGATINGAS FAR BILDAR SIN ANDRA FAMILJ

Konstigt nog har Agnes Mtembo separerat sig från Saidi Tingatinga och gifte sig med Henry Tedos bror, Andrea Tede. Jag tror att hon föredrog ett liv i hövdingens familj i Tanzania än med en jägare i Mozambique. Saidi var jägare, i alla fall i tidigare skede av livet. Nu var Agnes Mtembo i Tanzania och Saidi Tingatinga fick en annan fru. Även hon kom från Mozambique. Hon hade en mamma från Makua stam och pappa sannolikt från Yao stam. Hon hette Alusi binti mwene Makochela, alltså dotter av hövdingen Makochela. Historiska fakta pekar på att

det kunde handla om Yao hövdingen Mpilisi Makochela som senare flyttade till Malawi¹³. Saidi hade med henne fyra barn. Det första barnet var en son och hette Hashim Tingatinga (+1997). De andra tre barnen var alla döttrar som hette Rukia Tingatinga , Adija Tingatinga och Fatu Tingatinga. Fatu Tingatinga avled 4 juli 2016 och jag var på hennes begravning i Namtumbo, Songea. Innan dess var hon sista levande barnet av Saidi Tingatinga.

Två barn av Saidi Tingatinga. Saidi Tingatinga hade en fru Agnes Mtembo. Med henne hade han Edward Saidi Tingatinga. Sedan hade han en annan fru, Alusi Makochela. Med henne hade han Hashim Tingatinga, Rukia Tingatinga, Adija Tingatinga och Fatu Tingatinga. Bilderna visar Hashim Tingatinga och Fatu Tingatinga. Hashim Tingatinga och Edward Saidi Tingatinga tillbringade mycket tid tillsammans

Det var först när Edwards far Saidi Tingatinga gifte sig men den andra frun som han flyttade till Tanzania, nämligen till Ngapa och senare till Kilimarondo. Det var runt 1938. Fatu, sista barnet föddes i Kilimarondo 1940. Edward Saidi Tingatinga var nu både utan mamma och pappa, han var ungefär 5 år gammal. Det är oklart vem som har tagit hand om honom. Det är möjligt att Edward och hans mamma återförenades eftersom Agnes Mtembo flyttade tillbaka till Mozambique. Där i Mozambique gifte sig Agnes Mtembo med en tredje man som hette Namkwampata. Hon hade med honom två barn, Cecilia (1940) och Simon (1942). Enligt Simons fru, så levde de i Marrupa, fast endast ca 7 år. Efter andra världskriget flyttade Agnes Mtembo igen till Mindu. Hon tog med sig sin man Namkwampata också. Där i Mindu avled hon 1953 så att hennes barn Cecilia (13 år) och Simon (8 år) fick nu omhändertas av Agnes mor, Nampochia.

Det är okänt vem tog hand om Edward Saidi Tingatinga i Mozambique. Agnes Mtembo, alltså Edwards mamma hade också en syster som levde i Mozambique. Hon hette Navativa men hon dog 1946 i Nandembo (Tanzania). Då var Edward runt 12 år gammal. Hon födde ett barn i Mozambique som blev Edwards närmaste släkten från mammas sida. Barnet hette Salum Mussa. Han var senare ledare av Tinga Tinga målare i Dar es Salaam. Han var också den ende som lärde känna Edward under barndomen. Han var ca 5 år äldre än Edward.

Det är konfirmerat att Edward besökte Mindu runt 1953 när hans mamma dog och att han träffat Hashim Tingatinga, sin halvbror i Kilimarondo. Han vistades även hos sin släkt i Ngapa, bland annat Yasini Manyele mer känd under namnet Kalitute. Han var sonen till Awetu

¹³ Emerging Reality in Customary Land Tenure: The Case of Kachenga Village in Balaka District, Southern Malawi, Paul Kishindo, African Sociological Review, Vol.14, No.1 (2010), pp.102-111 (10 pages)

Tingatinga. Han var mycket respekterad man och en av de få som höll kontakt med Mlaponi klan. Sedan gav sig Edward iväg till Lindi där han jobbade hos en expat i två år. Där bodde han hos sin släkt Pauli Arifa. Och sedan åkte han till Gaglis farm i Tanga 1955 där han jobbade ett par år.

Tingatinga familjen kontaktades allra första gången av Daniel Augusta och Ilona Bittnerova kl 14:15 den 4 Februari 2009. Alltså 36 år och 8 månader efter Tingatingas död. Det tog exakt 3 dagar och 2 timmar (74 timmar) av intensivt letande innan Tingatinga familjen lokaliserades. Tiden beräknas från första interview med hövdingen Nankopwe i Mindu, som skedde kl. 12:00 den 1 Februari 2009. Inga Tinga Tinga målare och ingen släkt visste var Tingatinga familjen levde förutom mormor av Mwamedhi Chiwaya.

TINGATINGA – KONSTRÖRELSE UTAN KONSTNÄRER

När Edward Saidi Tingatinga dödades av ett vådaskott den 16 Maj 1972, så sålde hans tavlor för upp emot 400 shillings per styck som motsvarar mer än 3000 SEK i dagens penningvärde. 16 Maj 1972 var 400 shilling exakt 266 SEK. Det betyder att priset på så få som 13 tavlor motsvarade en genomsnittlig svensk månadslön. (3499 SEK för en statsanställd år 1973). Drivkraften bakom Tingatinga konströrelsen var en "american dream" att blir rik.

När hövdingens familjmedlemmar som hade jobb i Dar es Salaam via sina omfattande kontakter upptäckte att Tingatinga kan vara bättre inkomstkälla så anslöt de sig till Tingatinga konströrelsen – utan att vara konstnärer eller ens komma från konstnärs bakgrund. Det är klart att kan man tjäna på en dag mer än en lärare på en månad, så ville de också måla. Och ofta lämnade de sina välbetalda job för att börja kopiera Tingatinga. Om man läser noggrant böckerna om Tingatinga konst, så upptäcker man att målare Hashim Mruta var polis i början. Salum Mussa hade välbetald jobb som en köksmästare. Ingen av dem var en konstnär. De började måla först i vuxenålder. Och deras primära motivation var ekonomi, inte konst. Det är sant att många från hövdingens familj var fattiga utan job. Men då var Tingatinga konst som deras sista utflykt i tillvaro som sänkte värdet på Tingatinga konst ännu mer.

ALIYEJIANDAA KUFANYA UHALIFU AFA KWA RISASI

(Na Mnenge Suluja)

MTU mmoja aliyekuwa na wenzii wawili ambao inasemekana kuwa walikuwa wakijiandaa kufanya uhalifu, juzi usiku alipigwa risasi wa polisi wa 999 na kuuawa wakati alipojaribu kuwakwepa polisi wakitumia gari aina ya Volkswagen mjini Dar es Salaam.

Haya yalisemwa jana na Mkurugenzi wa Idara ya Upelelezi katika Jeshi la Polisi, Bw. S. H. Pundugu ambaye alieleza kuwa mmoja mwingine alijeruhiwa na watatu aliepuka bila ya kujeruhiwa, bali alitiwa mbaroni wakati alipokutwa ndani ya gari ameshikwa na bumbuwazi.

Bwana Pundugu alieleza kuwa kupatikana kwa watu hao kulitokana na juhudi ya raia fulani ambao waliirifu polisi mipango ya uhalifu ambayo ilikuwa ifanywe na watu hao. Alisema, polisi walikwenda mpaka sehemu hiyo ambako uhalifu ulikuwa ufanyike mtaa wa City Drive na kuwakuta watu hao ndani ya gari yao iliyo kuwa haina nambari.

Alisema, mara waliposimamishwa na polisi, walikataa kusimama na kujaribu kumkanyaga mmoja wa askari aliyekuwa chini akijaribu kuwasimamisha. Askari huyo alipiga risasi angani kama tishio kuwa asimame, bali gari hiyo haikusimama.

Polisi waliwafukuza na gari yao, na hapo walipofika Chox Cinema, askari hapo walipiga risasi gari yao wakilenga mipira kusudi isimame. Hata hivyo, katika kufanya hivyo, risasi zilipaa juu na kuvunja kioo cha nyuma na kuingia mpaka ndani na kumpiga yule mmoja na kumwua na kumjeruhi mwingine.

Detta var olikt Makonde konströrelse. Där var det konstnärer som anslöt sig till Makonde konströrelsen även om de klart hade ekonomiska intressen. De som kom till Dar es Salaam var redan etablerade skulptörer. Antingen snickrade de redan i byarna innan de kom till storstaden eller så växte de upp i en konstnärsfamilj. Dessutom var Makonde kända för sin inhemska konst i form av snidade masker men också andra konstärliga föremål.

TINGATINGAS DÖD

Tingatinga dog ett par månader innan han skulle åka till London för att presentera sin konst internationellt. Hans konst blev redan officiellt erkänt av Tanzania via utställningar på Saba Saba, National Museum eller NDC (National Development Corporation). Utomlands var Tingatingas död nämnt i en del tidskrifter. Han var en berömd målare när han lämnade oss. Efter hans död lämnade Tingatingas Makonde vänner Dar es Salaam och målarinitiativ togs upp av Makua från hövdingens familj. År 2010 var av ca 50 Kooperativets medlemmar bara en Makonde – Steven Mkumba. Tingatingas dotter Martina Tingatinga, Makonde efter mamma Agatha Makata var inte välkommen. Hade Tingatinga levt så skulle Tingatinga konst vara mer domän av Makonde och Ndonde målare.

Tingatinga träffades av ett vådaskott sent på kvällen den 16 maj 1972 vilket rapporterades i radio och tidningar. (se kopia på tidningens artikel på föregående sidan) Han avled den 17 Maj 1972 i Muhimbili sjukhuset, Dar es Salaam. Anledningen var att föraren Daudi Daudi inte stannade den vita Volkswagen bussen (endast demo foto) när polisen ville stoppa honom. Polisundersökningen leddes av S.H.Pundugu (till höger) som visas på fotot tillsammans med Mw. Nyerere. (till vänster). Ironiskt misste Tingatinga livet framför största projektet av NDC (Chox cinema) samtidigt som NDC hade kontrakt med Tingatinga att köpa alla hans tavlor¹⁴. Efter Tingatingas död organiserades en utställning i London med 100 tavlor.

Tingatinga blev dödad i en vit Volkswagen buss av ett polisskott när chofferen inte stannade. Det var på natten den 16 Maj 1972. Tingatinga och hans släkt från mammas sida åkte ibland ut på fester med denna Volkswagen buss. Denna natt var det Henrik Tedo och Choferen Daudi Daudi. Han var inte från slakten, utan från samma by, där Tingatinga påstås vara född – Mindu. De träffade tjejer på en bar i Kinondoni stadsdel. Men sedan lämnade tjejerna baren med en annan bil. Och Daudi med Tingatinga och Tedo i bilen började jaga dem. Det var under denna biljakt som Tingatinga miste livet. Daudi Daudi var arresterad men sedan flydde han tillbaka till Mindu. Tedo var skjuten i armen och fick hospitaliseras. Och Tingatinga avled natten mellan 16 och 17 Maj 1972.

¹⁴ Drive-In Socialism: Debating Modernities and Developmnet in Dar es Salaam, Tanzania, The American Historical Review, Vol.118, No.4 (October 2013), pp 1077-1104 (28 pages)

TSONGA KUNGARIKE TINGA TINGA – INHAMBANE, MOZAMBIQUE

1730

Studie av betydelsen och ursprunget av ordet Tingatinga, altså etymologisk forskning kan även vara nyckeln till försåelse av varifrån Tingatinga familjen härstammar eller vilken plats de har i samhället. När man tittar närmare på ursprung av ordet Tingatinga så upptäcker man att ordet Tingatinga kommer förmodligen från Tsonga språket. Tsonga stamm hittar man idag i södra Mozambique, Swaziland, Zimbabwe och nära Krueger National Park i Sydafrika. Ordet Tingatinga i Tsonga betyder att gå från sida till sida eller sicksacka, som när man förföljer ett djur, ofta i syfte att åstadkomma förvirring. Men också i Kiswahili används ordet tingatinga, till och med med likadan betydelse.

Att jag tillskriver ordet Tingatinga Tsonga ursprung baseras på faktumet att man kan dela ordet i två delar med ungefär likadan betydelse. Det kan man inte göra i kiswahili. Tinga i Tsonga betyder nämligen att skrämman någon med en rörelse medan Tinga i kiswahili har ingen betydelse. Men ordet Tingatinga används även i Tsonga barn berättelser vilket man inte observerat i kiswahili. Det finns en berättelse i Tsonga där Tingatinga är ett namn på en hund¹⁵. Tingatinga är också ett namn på ett kungarike i södra Mozambique. Och detta kungarike kan ha samband med Tingatinga målare från Tanzania.

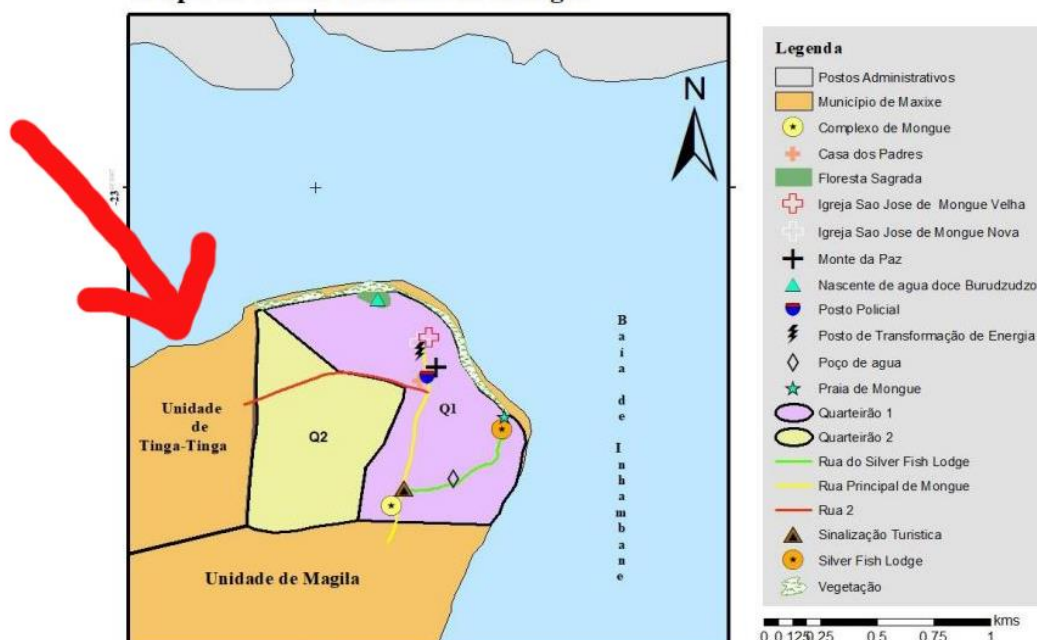
När Portugiser kom till Mozambique under 15-hundratalet så fick de snabbt under kontroll nästan hela landet, i alla fall de centrala och södra delarna med ett undantag – Tsonga kungariket i Inhambane bukten. Där ingick även Tingatinga kungarike. (eller hövdingadöme). Hövdingen hette Kuambo Tingatinga och handlade ivrigt med Holländare och Araber. Det gillade inte Portugiser. Därför skickade de ett arme till Tingatinga kungarike 1730. Många invånare flydde¹⁶. Idag är platsen övergiven och förfallen. Den ligger norr om staden Mongue och heter fortfarande Tingatinga.

Vart flydde invånare från Tingatinga kungarike? Året var 1730 och med tanke på deras nära länk till araber borde de ha flytt till ett ställe där de kunde fortsätta med sin handel. Och under sjuttonhundratalet var det Yao. Det var en stam i norra Mozambique som också handlade fritt med arabiska köpmän. Att Tsonga stam flyttade norrut, ofta efter att de själva blivit behärskade av andra stammar är historiskt bevisad. Men dessa Tingatinga flyktingar skiljde sig från det övriga Tsonga folket genom att de var muslimer och till och med släkt med araber via giftemål.

¹⁵ Characterisation in Xitsonga Prose Narratives Namely, Folktales, Myths and Legends, Nosizi Cordeia Khoza, University of Johannesburg

¹⁶ Kingdoms and Chiefdoms of Southeastern Africa: Oral Traditions and History, 1400-1830, Elizabeth Eldredge. Rochester Studies in African History and the Diaspora, NY: University of Rochester Press, 2015

Mapa da Oferta Turística de Mongue

Denna karta kommer från kommunen Mongue i Inhambane. Som man kan se, så har platsen behållit sitt namn från 1730, när det var ett Tsonga kungarike. Det är nästan 300 år sedan. Stadsdelen Tinga Tinga har idag 4262 invånare (2020)¹⁷

Var det någon grupp som kunde accelerera Yaos handel med araber i norra Mozambique så var det just Tsonga flyktingar från Inhambane. Det är intressant att Yao handel växte i omfattning just i mitten av 17-talet precis när Tsonga kungariken föll undan. Så omfattande blev Yaos handel att den portugisiska upptäcksresaren Francisco José de Lacerda e Almeida (1753-1798) konstaterade 1798 att Yao folk har handel med araber helt under kontrol.¹⁸ Det är inte helt omöjligt att rester av Tinga Tinga folk från Inhambane bidrog till Yaos handel genom antingen asimilation med Yao eller samarbete som en del av nya stamgrupper.

Antagandet att Tingatinga familjen från Tanzania kan härstamma från Tsonga i Inhambane stöds även av familjen från Tanzania. Familjen Tingatinga påstår att de tillhör stammen Ndonde. De säger att stammen kommer från Mozambique och hänvisar till Zulu stamm. Och i princip är det rätt att en del av Ndonde folk var krigare som anamnade Zulu krigsteknik. De kallas Ndendeule. Detta i sig inte pekar just till Tsonga etnologiskt men geografiskt gör det. Deras by heter ngapa, antagligen också detta ett Tsonga ord som betyder slå.

Ett annat särdrag hos Tingatinga familjen från Tanzania som understödjer teorin om deras härkomst från Tinga Tinga kungarike är deras religion. Edward Saidi Tingatingas farfar var nämligen redan under 1880 muslim vilket inte var så vanligt på den tiden. De hade tätare kontakt med sultan och araber än befolkningen generellt.

¹⁷ DIAGNÓSTICO DA OFERTA TURÍSTICA DE MONGUÉ, Rita Luís Sebastião Muhanzule, Inhambane 2020, Escola Superior de Hotelaria e Turismo de Inhambane

¹⁸ Tew Mary, (1950) Peoples of the Lake Nyasa Region: East Central Africa Part I

I vilket fall som helst så är inte ovan ett bevis att Tingatinga familjen härstammar från Tingatinga kungarike i Inhambane utan detta är bara en intressant teori. Och det är inte viktigt heller för förståelse av Tingatingas konst trots att man observerat många väggmålningar hos Tsonga folk under 1800-talet. Det gjorde man nämligen i ännu mer utsträckning hos Yao i Tanzania och där finns grund till att vi nu idag möter så många målare på Dar es Salaams gator. Som jag skrev ovan så finns det en länk mellan Tinga Tinga konst och Yao konst, enligt min åsikt.

Till vänster: Tsonga dekoration, till höger: Ndonge dekoration

Det kan finnas också mer jordnära förklaring varför familjen heter Tingatinga. Tingatinga är nämligen ett namn på en dans i samband med omskärelse av pojkar just hos Ngindo stam. Familjen i Tanzania som är Ndonge Hamba är nära relaterat till Ngindo. Det är intressant att denna Tingatinga dans har likheter med dans hos Ndonge folket från Mozambique, nämligen från by Nechache. Gerhard Kubik, en etnolog från Österrike har där observerat en dans som är grotesk, dramatisk och slutar i ett slags konvulsion på marken. Det är därför sannolikt att Ngindo tog över denna dans från Ndonge folk eller att denna dans praktiserades under omskärelse ceremoni även hos Ndonge folk. I så fall kunde någon eller några medlemmar från Tingatinga familjen som praktiserade denna dans medföra att de började kallas efter denna dans.

Denna teori har dock brister i det faktumet att ingen Ngindo heter Tingatinga. Hade just Tingatinga familj fått namn efter denna dans, så skulle efternamnet vara mer utspridd. Inte minst på tanke att idag används ordet Tingatinga även generellt för vilken dans som helst i Tanzania. Dock mest används ordet Tingatinga i Kiswahili i Tanzania för substitution av det engelska ordet tractor. Ingen människa i Tanzania så vitt det är känt, har börjat använda ordet Tingatinga som sitt efternamn pga associationen med varken dans eller tractor. Däremot är efternamnet Tingatinga väldigt populärt i Mozambique så det pekar på att Tingatinga efternamn hos målarfamiljen verkligen kommer från Tsonga språket.

ETT ANNORLUNDA PERSPEKTIV PÅ TINGATINGA KONST

Idag är tingatinga konströrelse i Tanzania väldigt omfattande. Men tyvärr vet vi inget om denna konst. Hittills har inga etnologer eller konstforskare seriöst studerat Tingatinga konst. Under 50 åren som har gått sedan Tingatinga avled, har konsten olyckligt stämplats som "airport" eller "turist art". Samtidigt som konströrelsen degraderades till en turistattraktion i en form av barnsliga djurmålningar så visades samma tavlor på Brittish Museum i London, Pompidou Center i Paris eller Metropolitan i New York.

Många var överraskade att konströrelsen med sådan kraft och energi dök upp plötligt ur vakuum just 1968 och just i Tanzania. Och den startades till och med av en man som inte såg en pensel och färger förrän han fyllde 35 år. Många konstkuratorer var konfunderade av total avsaknad av några som helst inspirationskällor inom Makua kultur trots att nästan uteslutande Makua målare dominerade konsten. Makonde konst var mycket enklare att begripa. Makonde konst hade sitt ursprung i Makonde kosmologi och tro. En sådan länk kunde man inte dra mellan Tingatinga konst och Makua.

I ett desperat försök att upphöja de Tinga Tinga målningarna till en seriös konstradition, publicerade Kenji Shiraishi en bok i Japan där han lägger fram en teori att Tingatinga målningar har sitt ursprung i klippmålningar¹⁹. Han var den enda som besökte Mindu innan mig. Och jag förstår hur besviken han måste blivit när han inte fann någon som helst visuell tradition i Mindu. Det var obegripligt för Kenshi Shiraishi att de 50-tal målare från Mindu har hört talas om Tingatingamåleriet först när de såg tavlorna i Dar es Salaam.

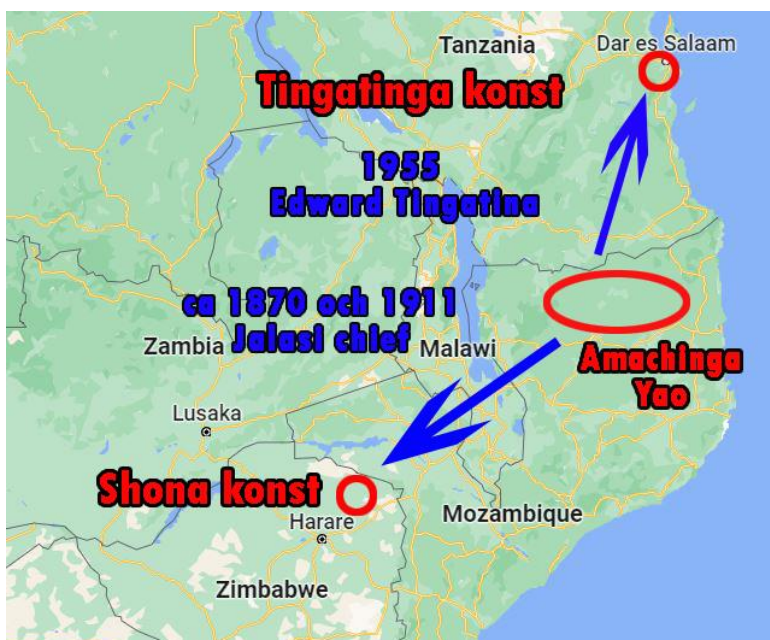
Men hade Kenji Shiraishi åkt bara 2 mil norr om Mindu så kunde han kanske hitta ett ledtråd till mer djupare tolkning av Tingatinga-konst. Där i byn Ngapa bor nämligen folk som heter Tingatinga. Så heter ingen i Mindu. Och där i Ngapa dekorerar man husväggar med fenomenala bilder. Det gör man inte i Mindu. Där i Ngapa målar unga och gamla utan något bistånd. Där målar barn med pappor utan åskådare. Där målar bortglömda konstnärer utan åskådare. De målar bilder utan monetära intressen. De målar utan stöd, med bara aska, kol och jord som de applicerar på väggar med fingrar. Det är synd att Kenji Shiraishi vände i Mindu och missade Ngapa med dess häpnandsväckande och genuina målarkonst.

Det var klart för alla sedan 1972, att Tingatinga var ett efternamn från paternal sida av familjen. Trots detta har ingen hittills publicerat en enda uppsats om målare som just tillhör Tingatinga klan. Syftet med denna artikel är att för första gången, 50 år efter Tingatingas död, publicera några detaljer om just paternal sidan av Tingatinga. Det är där som konsten Tingatinga har sitt ursprung. Det är glädjande att Svetan gick med på att publicera denna artikel trots att författaren endast drivs av rent intresse i ämnet och har inga akademiska kunskaper vare sig om afrikansk konst, historia eller etnologi. Desto viktigare är det att denna artikel blir föremål för granskning och väcker intresse av mer forskning av ämnet.

¹⁹ Contemporary Art of Africa: Lilanga's Cosmos, Shiraishi Kenji & Yamamoto Fumiko, , 1998

SHONA KONST FROM ZIMBABWE

Zimbabwe är känt för sina shona skulpturer som man snider från stenar. Shona är också den största folkgruppen i Zimbabwe. Det är denna stam som representerar Zimbabwe skulpturkonst. Trots att shona konst har säkert rötter i den tusenåriga kulturarvet från Stora Zimbabwe (Great Zimbabwe) så har Shona konst tekniskt sett startat 1967 på en farm Tengenenge i Rhodesia, nu Zimbabwe. Lägga märke till att Tingatinga konst började 1968. På grund av sanktioner mot Rhodesia förlorade en farmarbetare, Leman Moses (född ca 1924) jobb och började snida. Detta påminner om Tingatinga. Gosciny uppges i sin Bok "Tingatinga – popular paintings in Tanzania" att Tingatinga förlorade jobb och började måla. Och det finns fler likheter mellan Shona och Tingatinga konst.

Ett förenklat schema över hur Amachinga Yaos visuella konst spreds både till Zimbabwe där den influerade Shona konst och till Dar es Salaam där den satte spår på Tinga Tinga konst.

Precis som Tingatinga anses vara uphovsman till målarkonst i Tanzania så anses Moses vara föreståndaren för skulpturkonsten i Zimbabwe. När Frank McEwen (1910–1994), den första direktören av Zimbabwe National Gallery (då Rhodesian) såg Lemans skulpturer så skrev han att han hittade i Lemans konstverk bevis av den nedärvda och forntida Shona estetiken (Proof "of an innate and ancient Shona aesthetic"). Frank McEwen visste inte att Leman Moses var inte Shona utan muslim Yao från Malawi.

Och det var inte bara Leman Moses som var Yao. Många fler av första generationen Shona konstnärer var Yao, inte Shona. Man kan nämna några av de mer kända: Josiah Manzi, Wazi Maicolo, Saidi Thabiti eller Josiah Bakali som var till och med från Milanzi klan, precis som morfar till Tingatinga. Det kunde inte vara mer olämpligt att använda ordet Shona för denna konst. Stor del av konstnärer var Yao och Chewa. Enligt en studie av Pierre Swillens (Maastricht, May 4, 2015) fanns det totalt 159 konstnärer i Tengenenge som var det största

Shona konstkooperativet i Zimbabwe. Men bara 41 konstnärer var Shona medan 64 var icke Shona. (Stamtillhörigheten av 54 konstnärer var okänd, kanske pga Swillens forskning baserades på publicerat material, inte fältarbete) Det fanns dock 4 andra Shona kooperativ i Zimbabwe. Med Tengenenge fanns det totalt 280 konstnärer i Zimbabwe. Men fortfarande var bara 111 Shona, medan 75 icke Shona (94 var av okänd härkomst).

SHONA OCH TINGATINGA: IDENTINSK GYCKLARÖRN

Av ovan forskning framgår att Shona skulpturkonsten i sin begynnelse var snarare Yao/Chewa än Shona, speciellt när det gäller Tengenenge kooperativ som var tongivande på den tiden. Det är därför inte förvånande att man hittar likadana motiv i både i Shona konst och Tingatinga konst när båda stilar anamnade Yao kultur. Det var samma Yao (Amachingo) ikonografi som påverkade både Tingatinga och Shona konst. Eftersom Shona konst har utforskats i stor detalj så kan man lära sig häpnadsväckande saker om Tingatinga målningar.

*Gycklarörn: Leman Moses, Zimbabwe
Shona konst, 1970-talet
Yao, Photo: Hill Auction Gallery, Florida, USA*

*Gycklarörn: Edward Tingatinga, Tanzania
Tingatinga konst, 1970-talet
Ndonde*

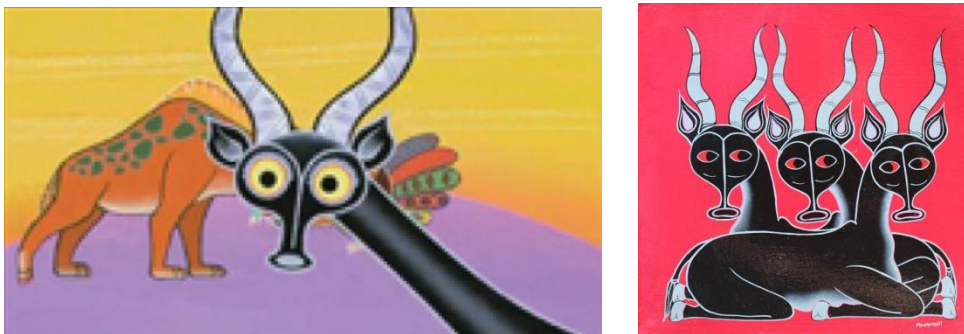
Till exempel avbildar ofta Shona skulpturkonst gycklarörnen (*Terathopius ecaudatus*). Och en av återkommande motiv hos Tingatinga tavlor är också fåglar, som påtagligt liknar de Shona skulpturerna. Gycklarörnen hör till familjen hökar och är nära besläktad med ormörnar. De livnär sig bland annat av ormar. Fler tavlor föreställer en fågel som äter en orm vilket pekar just på gycklarhorn. Under Tingatingas uppväxt var gycklarörn en viktig ägodel av varje Yao sultan. Gycklarörn ses som ett omen på kommande regn. Tsonga folket tror att visselpipa gjord av benbenet av en Gycklarörn besitter kraften att bringa regn och att ge skydd från blixten eftersom denna fågel flyger i ett sicksackmönster. Hos Zulu är gycklarörn känd under namnet Ingonghulu, en av de heligaste fåglar.

SHONA OCH TINGATINGA: MBALAPI SOM GEMENSAM NÄMNARE

Sabelantilope/Mbalapi: 1. Edward Saidi Tingatinga 2. Cinyago mbalapi målat på marken under Lupanda initieringsceremoni hos Ndonde Hamba/Yao 3. Shona skulptur från Zimbabwe

Ett annat exempel där shona konst från Zimbabwe hjälper oss att identifiera ett konkret djur i Tingatinga tavlor är sableantilope, också kallad svart hästantilope (*Hippotragus niger*). Det var en av de första designen som Edward Tingatinga målade, men kopierades av andra målare, främst av Hashim Mruta. Senare kopierades designen även av Walt Disney och BBC i 54 filmer i en barnserie kallad Tinga Tinga Sagor som också visades på svensk TV. Det har pågått strider om upphovsrättigheter mellan Mpoki Advocates som representerade Tingatinga målare och BBC produktionsföretag Tiger Aspect men pga oförmåga att betala juristavgifter lades fallet ner. Denna design var viktig för Tingatinga familjen eftersom den härstammar från ett viktigt piktogram (inyago) förknippat med Lupanda ritual. Detta piktogram kallas Mbalapi och föreställer just sableantilope.

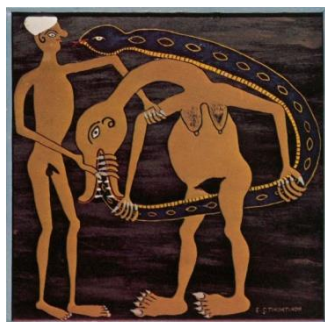
BBC och Walt Disneys exakta kopia av sableantilopen som skapades av målare i Tanzania. Upphovsrättsfallet fick läggas ner pga brist på brist på finansiella medel till jurister.

SHONA OCH TINGATINGA: MOTIV FRÅN BIMBI KULT

Men kanske den mest mystiska tavlan som Tingatinga någonsin målat är den med ormen. Ormen sticker ut från en kvinnans mun och slingrar sig runt hennes vagina tills ormen stirrar i ansiktet på en naken man. Denna bild var först publicerat sommaren 1972 i en artikel

”Tingatinga of Tanzania” av J. A. R. Wembah-Rashidi i tidningen African Arts. Ironiskt så var Tingatinga redan död men det nådde inte redaktionen.

Detta motiv verkar komma från Chewa religion men som via Yao spreds till stora delar av norra Mozambique. Yao imaner introducerade Islam till Chewa folket i Malawi 1911. Paradoxallt så spreds Islam i Malawi av Jalasi hövding från Negomano som bara 16 år tidigare blev utkastad från Malawi av Engelsmännen. Det var när han förlorade kriget vid Mangochi berg 1895. Det betyder att via dessa förflyttningar av Yao folk fram och tillbaka mellan Malawi och norra Mozambique transfererades en del av Chewa kulturelement från Malawi ända till Negomano, gränsen till Tanzania. Chewa är inte bara kända för Nyau och Chinamwali hemliga målarkonst som men också för den mystiska Bimbi religionen.

Till höger är den mystiska tavlan av Tingatinga från Tanzania som publicerades i den engelska tidskriften African Arts 1973. Exakt motiv målades av skulptören och målaren Barankinya Gosta i Zimbabwe. Han tillhörde den första generationen skulptörer inom Shona konst som var aktiva sedan 1967. Inspirationen hämtades från Bimbi kult i Malawi

Det bör understrykas att Yao var toleranta mot Bimbi traditionen när de introducerade Islam till Chewa. Bimbi religion levde ihop i symbios med Islam i Malawi.²⁰ Förfäders andar (mizizi) i form av ormar spelar en extraordinär roll i Bimbi kulturen. Ormar är absolut den mest dominerande symbolen inom Bimbi tro. Detta gäller även i många andra tros system bland olika stammar i hela Afrika men hos Chewa är denna kult av stor betydelse.

Ormen är den manliga symbolen. Den symboliserar mannen som är gift med en andlig fru. Genom mannens – nu ormens - fortplantningsförmåga med kvinnan tros det att landet blir bördigt. Kanske också tack vare regn. Ormar är i andra sammanhang ett tecken på kommande regn i Bimbi religion. Ormen symboliserar mannen – själva gudomen - vars rituella sexuella förening med andefruen garanterar kontinuitet av livet på jorden.²¹ Lägga märke till att mannen bär en muslimsk huvudbonad. Han är nog en religiös ledare. Bimbi religion är utövad av främst muslimska Yao.

Tolkningen av tavlans betydelse stöds igen av Shona konst från Zimbabwe. En av skulptörer Barankinya Gosta (1935–1998) var nämligen en traditionell väggmålare. Han målade inte bara husväggar i Tengenenge men precis som Tingatinga började han måla tavlor. Han

²⁰ Amanze James Nathaniel (1986) The Bimbi Cult in Southern Malawi, page 322

²¹ Amanze James Nathaniel (1986) The Bimbi Cult in Southern Malawi, page 269

tillhörde Chewa stam och var född i Mozambique. En av tavlorna föreställer exakt samma motiv som Tingatingas tavla: en orm, en gravid kvinna och en religiös ledare.

TINGATINGA: VARFÖR MÅLAS LEOPARD I SVART OCH VIT

Det finns mycket mer exempel av symbolism i Tingatinga tavlor men idag har den gått förlorad. Afrika bygger på muntlig kommunikation, inte skriftlig. Efter maji maji upproret grundade Tyskar plantager som var orsaken att många migrerade från byar i ung ålder. Slavhandeln hade samma effekt. Den gamla generationen kunde inte överföra de gamla traditionerna till dem unga. Och det är också typiskt för Tinga Tinga målare i Dar es Salaam. Dagens målare kanske kopierar symboler, religiösa piktogram och forntida design utan att veta dess innebörd. Ibland för att attrahera intresse från konstnärer hittar de på sina egna tolkningar av tavlor som har inget samband med den ursprungliga innebörden.

I 50 år kopierar målare samma motiv men kanske den mest kända är den prickiga leoparden. Det är en legendarisk design. Den har blivit logo för Tinga Tinga kooperativet. Den var målat av Tingatinga på 1970 talet och sedan dess har tusentals leopard tavlor sålts. Under 50 år målades leoparden bara i två färger – svart och vitt. Förklaringen till färgsättning fick jag först när jag besökte Tingatingas by i södra Tanzania. Där målar man nämligen samma leopard på husväggar med aska och kol. Svart och vit. Karl Weule mötte liknande bild redan 1906.

Exempel på hur Tingatinga och hans släkt målar leoparden i staden Dar es Salaam och i byn Ngapa. Personligen fattade jag inte varför många djur inom Tingatinga konsten målas svartvit, speciellt den prickiga leoparden innan jag upptäckte väggmålningen som visas till höger. Svaret är enkel. Ndonde använder sig av aska och kol när de målar de flesta väggmålningar. Askan är vit och kol svart. En sådan väggmålning från byn har kanske fastnat omedvetet i minne sedan barndomen så att man tog fram svart och vit färg nästan automatiskt när man nu målade leoparden i staden.

Artikeln var skriven av Daniel Augusta som har jobbat på Tinga Tinga Arts Cooperative Society i Dar es Salaam under 2010-talet. Det var många som hjälpte denna forskning men just här vill jag nämna Ilona Bittnerova som gjorde släktträdet och Kesrtin och Berndt Santesson som sponsrade min vistelse i södra Tanzania för att göra efterforskningen. Jag vill också tacka till Martina, dottern av Edward Saidi Tingatinga och Thabiti Tingatinga för samarbete. För mer information eller kommentar kan man skriva till email:

daniel @afrum.com